

Stefan Jonsson

PK, eller Konsten att dominera utan att argumentera

Essä till Forum för levande historia, juni-juli 2011

1.

Låt oss betrakta tre scener ur svensk samtid. Den första utspelas på ett kafé i Karlskrona. Dörrklockan pinglar sprött när vi kliver in. Vi har irrat omkring länge innan vi äntligen hittat vad vi sökte, ett klassiskt konditori där man kan sitta ner och ta en kaffe med bakelse i lugn och ro. Vid disken väljer vi bland bakverken som försetts med små skyltar: "Napoleon", "Budapestrulle", "Pariserflarn", "Katalan", "Negerboll", "Milanotårta", "Prinsess. OBS Hemgjord marsipan!", "Sachertårta", "Toscakaka".

"Något som smakar?" frågar mannen bakom disken.

"Vi skulle vilja ha varsin kaffe med bakelse", börjar jag. "Men är det inte lite konstigt att ... Det finns ju de som känner sig ... Man kan ju skriva chokladboll eller kokosboll i stället."

"Jag kan försäkra att de smakar lika bra ändå. Jag bakade dem själv i morse", säger mannen bakom disken och fyrar av ett leende.

"Jo, men det finns alltså de som blir förnedrade", säger min vän. "Till exempel jag!"

Konditorn tittar overseende på min vän, som är född i Etiopien.

"Ni är inte härifrån, eller hur? Här har det alltid hetat Negerbollar och det är inget ont i det. Här är många invandrare som kommer och dricker kaffe på mitt konditori och ingen klagar. Om man bortser från en del av turisterna, då", skrattar han. "Men här i Blekinge är vi inte så där himla politiskt korrekta."

Den andra scenen utspelas på ett mindre konsultföretag i Stockholms innerstad. En bekant, chef för företaget, berättar att det uppstått konflikt i samband med att han anställt en ny mellanchef, Mikaela. Första dagen gick Mikaela runt och presenterade sig. Hon stack in huvudet hos Karin, Ludvig, Gloria, Hassan, Mikael, Johan och de andra, tog i hand och sa några ord för att bekanta sig. Likadant gjorde hon när hon kom till Fredrik. Hans dörr stod

som vanligt på glänt och hon började småprata. Sedan fick hon syn på de bägge stora fotografierna. Hon blev kräfröd i ansiktet, pekade och sa till Fredrik att bilderna skulle vara borta senast nästa dag.

”Och sedan kom Fredrik springande till mig för att beklaga sig. Han frågade mig om han var tvungen att ta ner bilderna och undrade varför jag anställt en person som tog sig rätt att klampa in och diktera vad folk får ha på väggarna.”

”Jag visste inte vad jag skulle svara honom”, förklarar min bekant. ”Det är ju inga porrbilder precis. Två topless-brudar, en blondin, en asiat, kanske lite småporriga, fast inte mycket värre än Twilfit- eller HM-reklamen ute på stan. Och Fredrik har ju varit på kontoret så länge och ingen har sagt något om bilderna förut. Jag kan väl i och för sig förstå Mikaela, men är det inte Fredriks ensak vad han har på väggarna i sitt eget kontor? Det är väl hennes eget problem om hon blir störd av det! Det där får hon släppa! Men hon verkar vara en kvinna av det politiskt korrekta slaget.”

Den tredje scenen är från ett universitet i Mellansverige. Inför höstterminens antagning har juridiska institutionen avsatt fem procent av platserna åt behöriga studerande med ursprung i Latinamerika, Afrika och Asien. Kommer sökande därifrån inte in på ordinarie kvot förs de över till restkvoten och konkurrerar med varandra på grundval av sina betyg. Åtgärden införs för att motverka den etniska snedfördelningen i juristkåren, förklarar universitetet. Två studenter med helsvenskt ursprung anmäler universitetet. De anför att deras betyg är högre än två av studenternas som antagits från restkvoten och hävdar att de missgynnats på grund av sin svenska etnicitet. Universitetet försvarar sig med att åtgärden inte åsidosatt en rimlig meritvärdering, utan att alla intagna uppfyller behörighetskriterierna, och att åtgärden är nödvändig för att säkra förtroendet för svenskt rättsväsende bland landets stora invandrargrupper. I massmedierna uppstår debatt. Många menar att universitetet i det förfelade syftet att vara politiskt korrekt frångått principen om att sökande ska behandlas jämlikt och antas på sina meriter.

De tre episoderna har inte inträffat exakt som jag beskrivit dem. Det är tre typfall, destillat av skeenden som pågått länge överallt i såväl Sverige som övriga västvärlden. Och de pågår alltjämt.

En kvinnlig polis klagar på de manliga kollegernas förnedrande kommentarer i gymmet och får till svar att hon inte borde vara så politiskt korrekt utan tåla lite skoj. En svart högstadieelev vägrar att spela slav i ett rollspel som hans vita kamrater hittat på och blir då bemött på lektionerna av fnissanden, på rasten av en bröljande talkör: PK, PK, PK ...! En tidningskrönikör i Danmark menar att det var fel av Jyllandsposten att publicera Muhammedkarikatyrerna, varpå andra skribenter slår fast att han offerar yttrandefriheten på det politiskt korrekta altare. En universitetslektor i historia tillbakavisar studenternas önskemål om fler utomeuropeiska perspektiv på grundkursen. Han säger: "Visst kan jag förstå deras önskemål om en mer mångsidig uppläggning, men som lärare måste jag sätta kunskap, kvalitet och sanning före det som för ögonblicket framstår som politiskt korrekt." Franska opinionsbildare rasar över att en av deras bekanta, mäktig politiker och chef för en stor internationell organisation, blivit häktad för försök till våldtäkt av en städerska på ett hotell i New York. I USA har myndigheterna blivit så politiskt korrekta att de kriminaliserar varje manligt närmande till en kvinna, påstår fransmännen. Och så har vi det värsta – en norsk man publicerar på internet ett långt manifest där han utnämner den politiskt korrektheten till vår tids övergripande ideologi, vilken banar väg för den västerländska kulturens undergång och islams erövring av Europa. För att förhindra detta manar han till kamp och inleder själv revolutionen genom ett terroristangrepp där han tar livet av drygt sjuttio människor, allesammans i hans ögon politiskt korrekta förrädare som måste likvideras.

Sedan 1990-talets början använder vi uttrycket "politiskt korrekt" på allt vidare fält. Likväl har uttrycket en kärna. Men kärnan består inte främst av en innebörd som går att nagla fast, utan av en retorik, ett särskilt sätt att använda språket för att skapa effekt. Att definiera det politiskt korrekta handlar lika mycket om att beskriva en retorisk manöver som att utreda ett begrepp.

Tolkningarna av denna manöver går isär. Några menar att det är viktigt att motarbeta politisk korrekthet därför att den hindrar människor att tala och tänka fritt. Enligt detta synsätt är den politiska korrektheten ett totalitärt fenomen: konditorn blir *förbjuden* att kalla sina bakverk vad han vill; mannen på konsultföretaget *får inte* ha vilka bilder han vill på sitt kontor; historielektorn *pressas* att lägga upp sin kurs enligt kriterier som avviker från

vad han betraktar som kunskap och kvalitet; svenskar, norrmän och andra européer *indoktrinerar* till att tro på det mångkulturella samhället.

Andra menar att hotet mot att tala och tänka fritt tvärtom kommer från dem som stämplar personer och yttranden som PK. I stället för att respektera andras hållningar och yttranden förlöjligas eller fördöms de som politiskt korrekta.

Oavsett tolkning är en sak klar. PK-uttrycket står mitt i samtidens politiska och ideologiska strider. Man kan rent av hävda att dessa strider i hög grad handlar om hur uttrycket ska förstås. Låt oss därför granska vad det avslöjar om vår samtid.

2.

”Men här i Blekinge är vi inte så där himla politiskt korrekta”, säger konditorn. Han tänker på sina negerbollar och hans outtalade mening är tydligen att det vore politiskt korrekt att döpa om dem till chokladbollar, vilket han därför inte ser anledning att göra. Att anpassa sig till det som är politiskt korrekt vore alltså i hans ögon fel. Varför? På detta svarar inte konditorn. En av poängerna med att beteckna något som politiskt korrekt är att man slipper argumentera för sitt ställningstagande. Själva uttrycket är i sig självt ett ställningstagande, eller rättare sagt ett avståndstagande från vadhelst uttrycket häftas fast vid. I exemplet lyckas det alltså konditorn att med gott humör avfärda alla som anser att negerbollar är en förnedrande beteckning som ska undvikas, och detta utan att han ens behöver bemöta de som de facto känner sig kränkta av beteckningen. Begreppet PK ger honom en möjlighet att vifta bort alla som tycker annorlunda.

Något liknande utspelas på konsultföretaget. Chefen beskriver sin nyanställda medarbetare som politiskt korrekt därför att hon krävt att kollegan ska ta ner nakenbilderna. Den outtalade meningen är här att det är PK att angripa utvikiningsbilder. Fast till skillnad från konditorns hållning innebär inte chefens avfärdande av kvinnan som politiskt korrekt att han tar avstånd från vad hon tycker. Även han vill säkert undvika mjukporr på sitt företag. När han kallar Mikaela PK betyder det snarare att hon i hans ögon överreagerar. I detta fall är uttrycket politiskt korrekt ett avståndstagande inte från hennes övertygelse, utan från hennes stränga vilja att instifta nya regler (mjukporr ska förbjudas på arbetsplatsen), vilka kan uppfattas som integritetskränkande av dem som likt Fredrik vant sig vid de oskrivna reglerna (enligt vilka mjukporr är accepterat på arbetsplatsen). Uttrycket PK hjälper chefen att sopa problem under mattan och slippa ta jobbiga beslut.

Och på universitetet? Där önskar en hel institution införa nya regler. I samhällsdebatten pekas initiativet ut som politiskt korrekt, inte som på konditoriet därför att man tycker att den bakomliggande idén är felaktig (alla opinionsbildare bekänner sig till idén om etnisk mångfald i juristkåren), och inte heller som på konsultföretaget därför att initiativet påstås vara överdrivet dogmatiskt, utan snarare på grund av ett annat skäl som också skymtar på konsultfirman: kränkningen av den enskildes fri- och rättigheter. Den positiva särbehandlingen av mörkhyade etniska minoriteter strider mot principen om likabehandling. Det öppna samhällets grundbult ska inte åsidosättas, menar kritikerna, till förmån för politiskt korrekta idéer om att det behövs fler svarta, asiater och latinos i juristkåren.

I alla de tre exemplen fungerar "politisk korrekt" som ett värdeomdöme eller en värderande beskrivning. Omdömet är i samtliga fall negativt laddat. Det används för att avvisa en motpart genom att beteckna honom eller henne som dogmatisk och rättrådig, som principryttare och formalist, redo att förändra, förbjuda eller avskaffa sådant som inte svarar mot hans eller hennes principer.

Men exemplen visar också att uttrycket inte används om vilken sorts formalister som helst. Hur kommer det sig att en präst eller imam som kräver att församlingens kvinnor ska klä sig enligt religiös föreskrift aldrig betecknas som politiskt korrekta, medan de som förespråkar kulturell mångfald och hänsyn till muslimernas situation i Europa gärna betecknas som politiskt korrekta? De förstnämnda verkar ju långt mer dogmatiska än de sistnämnda.

Det beror på att PK-uttrycket inte syftar på det korrekta i allmänhet, utan bara på det som anses *politiskt* korrekt. Vad som utpekas som korrekt, som politiskt korrekt, är kort sagt ett antal politiska idéer eller principer. Det som tycks gemensamt för de idéer och principer som brukar betecknas som politiskt korrekta är att de vänder sig mot rådande tradition, etablerade maktförhållanden och gammal vana.

Detta bekräftas när man granskar de tre exemplen eller söker i tidningarnas databaser för att se efter vilka sammanhang uttrycket förekommer i. Man märker att det framför allt används om yttranden och principer som framförs av förespråkare för kvinnors, etniska minoriteters, homosexuellas rättigheter, i andra hand om yttranden och förslag som framförs av miljö- och rättviserörelser. De som brukar kallas politiskt korrekta är med andra

ord personer och grupper som fordrar att majoritetssamhället förändrar sitt språk (negerbollen), sina kulturella normer (sexbilderna) och sina institutioner (studentrekryteringen), i syfte att främja mångfald, rättvisa och ekologisk hållbarhet.

Varför är det just sådana idéer som påklistras beskrivningen eller omdömet politisk korrekthet? Varför inte också idén om den ekonomiska tillväxten? Eller idén om alkoholens farlighet? Eller idén om svenskarnas naturliga gemenskap och invandrarnas utanförskap? Eller idén om människans behov av religion? Eller idén om elevernas behov av bättre matematikundervisning? Eller idén om att skänka pengar till cancerfonden? Varför utmålas inte sådana idéer också som politiskt korrekta? För att få svar på den frågan måste vi granska uttryckets historia och se vilka syften det haft.

3.

Uttrycket "political correctness" bröt igenom år 1990 i USA och orsakade genast häftig debatt. Debatten gällde USA:s utbildning, kultur och kulturarv. Enligt kritikerna stod USA inför en rad problem. För det första lärde sig amerikansk ungdom alltför lite i skolan och på universitetet. Detta sades bero på relativisering och förflackning. I stället för att koncentrera sig på den amerikanska historiens och kulturens kärna, som sades bygga på det europeiska kulturarvet, fick studenterna lära sig för mycket om flyktiga samtidsföreteelser och utomeuropeiska kulturer. Dessutom menade kritikerna att studenterna bara fick lära sig om den västerländska historiens baksidor. Några gick så långt som att hävda att studenterna blev indoktrinerade, och deras lärare jämfördes med "fanatiska och dogmatiska fundamentalister".

"De nya fundamentalisterna är en brokig samling", skrev John Taylor i magasinet *New York* hösten 1990: "de består av multikulturalister, feminister, radikala homosexuella, marxister, nyhistoriker. Vad som förenar dem – lika fast som kristna fundamentalister står eniga i tron att Bibeln är Guds uppenbarade ord – är övertygelsen att den västerländska kulturen och det amerikanska samhället är heltigenom ohjälpligt rasistiska, sexistiska och repressiva."

"Are You Politically Correct?" hette artikeln. Den illustrerar hur uttrycket politisk korrekthet kom att användas från 1990-talet och framåt. I en kultur- och utbildningsdebatt som gällde vilka historier, erfarenheter och texter som rymdes i USA-identiteten blev uttrycket ett tillhygge för den kulturkonservativa högern. Gentemot en

”mångkulturell kulturvänster” som påstods vilja införa ”fundamentalistiska” principer och idéer framställde sig denna höger som försvarare av frihet, kvalitet och sunt förnuft.

Ironiskt nog hade de konservativa övertagit uttrycket från vänstern. Går man längre tillbaka ser man att PK-uttrycket användes redan på 1960-och 1970-talet. Det var en självironisk gliring som vänsterfolk tog till när kollektivets krav på att alla skulle följa den ”politiskt korrekta” partilinjen blev ohållbart. Ordet användes också för att skilja mer puritanska vänstergrupper från mer anarkistiska.

Kulturkonservativa skribenter aktualiserade ordet inte för att avvisa vänstern som sådan, men väl olika rörelser som förknippades med det mångkulturella samhället och som förde en så kallad identitetspolitik: kvinnorörelsen, den svarta nationalismen, chikanernas rörelse liksom de ursprungliga amerikanernas och puertoricernas rörelser samt de homosexuella och lesbiska frigörelsegrupperna. Dessa grupper menade att det amerikanska samhällets institutioner måste ta hänsyn till deras kulturella erfarenheter och referensramar, och detta var alldeles särskilt angeläget eftersom flera av dem länge varit diskriminerade och alltjämt var utsatta för fördomar och rasism.

Diskussionen om det politiskt korrekta utspelades främst i skolans och akademikernas värld. Den kan förklaras mot bakgrund av snabba normförändringar på amerikanska universitet. Bara en generation tidigare hade högre utbildning i USA varit reserverad främst för vita män av europeisk härkomst. År 1960 var 94 procent av studenterna vita liksom nästan alla lärare, och den manliga dominansen var överväldigande. Trettio år senare, när diskussionen om det politiskt korrekta uppstod, var 55 procent av studenterna kvinnor och över 20 procent av afrikansk, asiatisk eller latinamerikansk härkomst. Dessa grupper ville förändra kursplanerna och nagelför diskriminerande språkbruk, allt för att skaffa sig utrymme vid institutioner som tidigare förbehållits bara en del av mänskligheten.

Universiteten och det amerikanska samhället i stort gick dem ofta till mötes. Kursplanerna breddades, om än blygsamt. För att öka mångfalden och minska snedrekryteringen skapades förordningar som tilldelade vissa personer och grupper förmåner beroende på hudfärg, kön, sexualitet och familjeinkomst. Det arbetades också hårt på att utrota sexistiskt och rasistiskt beteende och språkbruk. Avsikten var god: att göra universiteten till berikande mötesplatser för folk av olika hudfärg, kön, härkomst och sexualitet. I ett fåtal fall stiftades även förbud mot diskriminerande språkbruk. Styrelsen för

University of Michigan införde exempelvis 1988 förbud mot "varje handling, verbal eller kroppslig, som stigmatiserar eller förnedrar en individ på grundval av ras, etnicitet, religion, kön, sexuell läggning, tro, nationalitet, familj, ålder, civilstånd, handikapp eller status som Vietnamveteran".

I ett examenstal just vid University of Michigan våren 1991 lyfte dåvarande presidenten George Bush (den äldre) ett varnande pekfinger mot den "'politiskt korrekta' rörelse som vill förbjuda vissa diskussionsämnen, åsikter och till och med gester". Sådana förbud leder tanken till inkquisitionen, ansåg presidenten.

Då hade det inte gått mer än ett år sedan John Taylors artikel i *New York*, och under det året hade debatten om det politiskt korrekta exploderat i USA. Inkquisitionen var en vanlig referens. Ett annat typiskt påstående var att den "politiskt korrekta multikulturalismen" ville införa åsiktscensur. Det uppstod ett läge där de som försökte motverka diskriminering av kvinnor, homosexuella, judar, araber och andra etniska minoriteter fick se sitt arbete jämfört med förtrycket under Stalin eller de "hjärntvättade rödgardisterna" under Kinas kulturrevolution.

Varför orsakade ansträngningarna att slussa in kvinnor och minoriteter i systemet sådant rabalder? Förmodligen därför att alla insåg att de inte skulle låta sig slussas in, med mindre än att man samtidigt förändrade systemet och normerna som styrde det. Vissa namn och beteckningar som förut varit vanliga måste till exempel bort, som nigger eller neger. Vissa vanor måste avskaffas, som att ha nakenbilder på kontorets väggar. För traditionalister och öppnades ett ödesdigert perspektiv: gamla sanningar måste omprövas och kursplanerna och läroböckerna måste skrivas om.

Genom att annektera begreppet "politically correct" slog den amerikanska högern tillbaka alla dessa försök. Genom att stämpla vissa rörelser och politiska frågor som "PC", gjorde högern det möjligt, ja rentav mondänt att hånskratta åt allt och alla som vill förändra den amerikanska kulturen. De som stämplades var inte bara radikala akademiker och studentaktivister utan också antiapartheidrörelsen, fredsrörelsen, kvinnorörelsen, homosexuella aktionsgrupper, miljörörelsen, solidaritetsgrupper av ena eller andra slaget samt, inte minst, kampanjen för kvinnors rätt till abort.

I 1990-talets USA var alltså det "politiskt korrekta" ett uttryck för en delvis samordnad kampanj som riktade in sig på att bevara existerande maktordningar och dominansförhållanden. Några, till exempel den konservative politikern Pat Buchanan,

önskade rent av en återgång till den gamla goda tiden då negrer var negrer och vildar vildar, då endast vita män hade rätt att tala och homosexualitet var en sjukdom, då kvinnor beskrevs som avelsston och ingen vågade ifrågasätta Västerlandets universella och imperialistiska anspråk. De flesta gick inte lika långt, utan menade att den "politiska korrektheten" hotade yttrandefriheten och principen om alla individers likabehandling.

Det är inte svårt att se varför uttrycket "political correctness" blev ett så effektivt vapen i den amerikanska kulturdebatten. Det gav den kulturkonservativa högern en möjlighet att utmåla sina meningsmotståndare som ett hot mot ett ärevärdigt västerländskt kulturarv och till synes oundgängliga principer. I så måtto kan uttrycket ses som ett symptom på det amerikanska samhällets högervändning från Reaganperioden till i dag.

Det bästa med uttrycket var att det gav sin användare en möjlighet att slippa argumentera mot meningsmotståndaren. Föreslog någon åtgärder mot sexistiska uttryck och gester? Önskade någon en mer effektiv rekrytering av studenter ur den svarta underklassen? Menade någon att universitetets grundkurser borde rymma inslag av östasiatisk historia därför att hälften av studenterna var kineser? Sådana förslag behövde inte avfärdas med argument, utan kunde helt enkelt beskrivas som politiskt korrekta, vilket lät antyda att de härrörde från dogmatiska grupper som önskade införa tankekontroll och tvinga fram en *politisk styrning* av utbildning och kultur. I så måtto kan uttrycket också ses som ett symptom på antiintellektualism. Den andra sidans argument behövde inte bemötas i sak, utan som man bemöter ett irrationellt hot. Alltså: i stället för argument, en retorisk örfil: du är politiskt korrekt!

Sist men inte minst lär oss den amerikanska historien att uttrycket *political correctness* gav sin användare möjlighet att framställa sig själv som människorättens och de goda värdenas försvarare. Genom att bemöta meningsmotståndare med ett retoriskt hugg i stället för ett motargument kunde man svära sig fri från inblandningen i de problem som meningsmotståndaren identifierat och ville åtgärda, vare sig de nu gäller rasism, sexism, miljö, kultur eller något annat. Genom denna förskjutning kom problemen i stället att handla om just meningsmotståndaren – den påstått politiskt korrekta – och hans eller hennes överdrivna vilja att förändra förment naturliga normer och system eller rent av inkräkta på universella fri- och rättigheter.

Det politiskt korrekta verkställer fortfarande denna märkliga upp- och nedvändning: grupper som i de universella fri- och rättigheternas namn kräver respekt och representation åt sig själva kan med PK-stämpelns hjälp klassas som ett hot mot sagda fri- och rättigheter. Den som angriper det vita majoritetssamhällets inrotade rasistiska fördomar kan utpekas som en fiende som vill hindra majoritetssamhällets medlemmar från att tala fritt.

4.

Söker man i artikeldatabaserna upptäcker man att uttrycket politiskt korrekt börjar förekomma på allvar i svenska medier år 1994. Dessförinnan finns bara enstaka exempel. I Sverige och Europa kom uttrycket att användas på ungefär samma sätt som i USA. Det rör sig med andra ord om ytterligare en import av ett amerikanskt kulturfenomen och dess utbredning följer ungefär samma mönster som andra likadana importörer. Först dyker det upp på kultursidorna. Det sprider sig långsamt till ledarsidorna och den allmänna samhällsdebatten. Därifrån tränger det in i tv-samtalen och sjunker slutligen ner i gemene mans och kvinnas språkbruk, där det särskilt frodas på olika hemsidor på internet.

Även de språkdomäner där uttrycket används är ungefär de samma som i USA. Men man kan notera att uttrycket förändras i tre olika riktningar i sina nya svenska och europeiska sammanhang. Det genomgår vad man kan kalla en *banalisering*, men också en *hierarkisering* och därtill, genom att tillföras etiska övertoner, en *moralisering*.

Banaliseringen innebär att uttrycket får en vidare användning. I Sverige kan man säga att det är politiskt korrekt att cykla, bära cykelhjälm, bära soporna till återvinning, köpa miljöbil, motverka jakt på varg och skänka pengar till Röda korset. Hierarkiseringen innebär att den som använder uttrycket ofta anspelar på en normbestämmande överhet - intellektuella, politiker, opinionsbildare, proffstyckare, ett nytt prästerskap, alla de där som den norske terroristen Anders Behring Breivik klumpade samman under beteckningen "kulturmarxisterna" - som dikterar vad vanligt folk ska tro, tänka och göra. Resultatet är en rad välbekanta tankefigurer: den politiskt korrekta kultureliten lägger locket på i invandrardebatten, har förlorat kontakten med verklighetens folk, bestämmer vad folk på landsbygden ska göra, och så vidare. Här anar man i sin tur en moralisk dimension. Det politiskt korrekta kommer i allt högra grad att förknippas med förställningskonst; den politiskt korrekta säger inte vad han eller hon egentligen tänker utan vad omvärlden

förväntar sig att han eller hon ska säga. Den politiskt korrekta är kort sagt en falsk eller ryggradslös person. Hans eller hennes idéer springer inte ur äkta övertygelse utan ur ängslig vilja att vara till lags. Eller för att säga det rakt på sak; han eller hon är politiskt korrekt.

5.

Fast vad då rakt på sak? Och vad är det som *sägs* rakt på sak när det sägs att någon är politiskt korrekt? Svaret är att ingenting sägs. Det är förbluffande att se hur motståndslöst detta uttryck glider in för att täcka över den talandes brist på argument och frånvaro av eftertanke, till den grad att man undrar om skälet till att PK-uttrycket blivit så populärt kanske är att uttrycket är så ekonomiskt och bekvämt: man slipper argumentera, man slipper tänka, man slipper formulera sig och kan i stället bara ge luft åt sin instinktiva vilja att leva vidare som förut. Allt och alla som fordrar att man omprövar den trygga ordning där man lever med sina likar stöts bort som PK.

Häri ligger måhända PK-uttryckets retoriska kärnvärde. Vilket är utfallet i de tre exempel vi började med? Tack vare den politiska korrekthetens retorik kan negerbollen förbli en negerboll, sexbilderna stanna kvar på kontorsväggen och antagningssystemet förbli oförändrat. Uttrycket politiskt korrekt är ett uttryck som i alla lägen värnar det bestående. Föga förvånande är det därför också ett uttryck som framför allt de använder, som gynnas av den bestående ordningen. När det inte längre finns några goda argument för att dagens Sverige ska diskriminera svarta eller kvinnor då kan diskrimineringen ändå fortsättas och ursäktas genom att peka ut anti-diskriminering som politiskt korrekt. När det inte finns några goda argument mot att vi ska spara energi och respektera andra religioner än vår egen då kan energisparande och religiös tolerans ändå avfärdas som politiskt korrekt. Eller för att uttrycka det drastiskt: när det inte finns goda argument för att vi ska vara intoleranta, då kan intoleransen ändå upprätthållas genom att själva toleransen - mot oliktankande, minoriteter, romer, svarta, homosexuella och andra - avfärdas som politiskt korrekt. Eller än mer tillspetsat: när det inte längre finns goda argument för att vi ska vara onda, då kan vi ändå fortsätta vara det genom att utpeka godheten och solidariteten som politiskt korrekt. Den norske terroristen Breivik var inte representativ för dem som slänger sig med PK-uttrycket. Men när han pekade ut den politiskt korrekta "kulturmarxismen" och "mångkulturalismen" som en sammansvärjning mot gamla hederliga västerländska normer

och idéer formulerade han sig på ungefär samma sätt som massvis med opinionsbildare och vanliga människor redan gjort i många år.

Dit har vi kommit i dag. PK har blivit en frisedel till intolerans. PK har också blivit en ursäkt för intoleransens moder, okunnigheten. Vi befinner oss i ett läge där ingen höjer på ögonbrynen när en skribent säger att skolundervisning om den transatlantiska slavhandeln är politiskt korrekt. I ett läge där det kan betecknas som politiskt korrekt att ta emot asylsökande, vara hövlig mot utlänningar eller skänka pengar till de svältande i Somalia. Hur länge till innan någon hävdar att det är politiskt korrekt att känna till något om Förintelsen och Auschwitz?

STEFAN JONSSON är författare och professor vid institutet för forskning om migration, etniska relationer och samhälle (REMESO), Linköpings universitet. I sin artikelserie "Andra amerikaner" (Dagens Nyheter, 1991) och sin bok De andra: Amerikanska kulturkrig och europeisk rasism (Norstedts, 1993) introducerade han för första gången diskussionerna i USA om "political correctness" för svenska läsare.

DEFINITION:

Politiskt korrekt, eller PK: beskrivning eller värdeomdöme som används för att fördöma och förlöjliga. Det som fördöms och förlöjligas är i första hand idéer och åtgärder som syftar till att motverka etnisk, könsmissig och sexuell diskriminering, men också andra åtgärder som för miljöns, jämlikhetens och rättvisans skull önskar förändra majoritetssamhällets normer och institutioner. Uttryckets övergripande funktion är att framställa användarens egna idéer som ovedersägliga och rådande maktförhållanden som naturliga; detta uppnås genom att meningssmotståndaren inte bemöts med argument utan endast avfärdas som "politiskt korrekt", dvs. som falsk, dogmatisk, överdrivet nitisk och ideologistyrd.